

Hangay György: A természettudomány úttörői

Ki ne álmodozott volna egykoron parafa sisakról, egzotikus expedíciókról, elképesztő szépségű, tenyéryni pillangókról, soha nem látott, színpompás madarokról, törzsi táncot lejövő bennszülöttekről, az éjszakai dzsungel sejtelmes hangjairól. Valljuk be, legtöbbször ezek az álmok mindörökké álmok maradtak. Vagy még azok sem, merthogy lelkünkben kitörölték őket a „földönjáró álmok”: a munkahely, lakás, autó stb.

Nem így történt ez *Hangay Györggyel*. Neki megadatott a szerencse, hogy mindezeket közelről lássa, hallja, érezze és meg is örökítse. Írásban és képeken egyaránt. Pontosabban fogalmazva, megadatott neki a szerencse is. Meg az elszántság is, meg a lemondás, meg a fáradtság, meg a veszélyek is...

Merthogy az ilyen álmok nem maguktól teljesülnek, azokat általában nem egyedül a szerencse váltja valóra. Nem elég ugyanis türelmesen várni rá, célszerűbb elébe menni. Ezt tette Hangay György is, aki ízig-vérig magyar, ugyanakkor ausztrál is, világjáró, bogártudós, néprajzkutató, állatgyűjtő, muzeológus, preparátor, karikaturista, de ugyanakkor (szerencsénkre) kiváló tollú író is. Lehetne még tovább „címkézni” őt, de most talán ennyi is elég lesz. Aki olvasta korábbi úti beszámolóinak bármelyikét, pl. *Táborítúzek a Dél-Keresztje alatt* (1987, 1999); *Abol még két az ég* (1998); *Kusz-kusz kókusszal* (1999); *Kacagó koponyák földjén* (2002), *Túl a horizonton* (2014), az nyilván maradéktalanul egyetért abban, hogy a felsorolt minősítések nem túlzóak, sőt talán még csak nem is teljes körűek.

Legújabb könyve, *A természettudomány úttörői* 2015-ben az EX-BB Kiadó (www.ex-bb.hu) gondozásában jelent meg (225 x 225 mm, 192 oldal, 180 színes illusztrációval, keménytáblás, cérnafűzött, fóliázott borítóval). Ahogy a szerző maga is írja, tulajdonképpen ez is egy úti beszámoló. Tudósítás egy közel 2400 éves időutazásról. Az utazás mérföldkövei azok a tudósok, akik a természettudományos ismereteket nagyban gyarapították, és a természettudományos gondolkodást jelentősen formálták az utóbbi közel 2400 évben. *Arisztoteléstől* egészen napjainkig. Volt köztük gazdag, volt köztük szegény. Nagyszakállú és simaképű. Hórihorgas és aprócska. Hosszú kort megélt és fiatal elhunyt. Szóval karakterük és sorsuk ugyancsak különböző volt.

Egészen biztosan volt azonban legalább két közös tulajdonságuk. Egyik a szenvedélyes, gyermeki kíváncsiság. Aki akarja, nevezheti ezt tudásvágyának is. Ez hajtotta őket, hogy lássák az addig nem látottat, megismerjék az addig ismeretlen, és rendszerezék a rendszerezetlent. Tegyük hozzá, a kíváncsiság a ma napig is az egyik legerősebb kutatói motíváció.

A másik pedig a kételkedés. Kételkedés az avított hiedelmek igazában. Ők voltak, akik jobban hittek saját szemüknek, saját tapasztalásuknak, mint az évszázadokon át érintetlen dogmáknak és balga tévhiteknek.

Ez a hosszú út persze nem mindig vezetett töretlenül felfelé, sőt időnként visszalépések is történtek. A gyakran (nem teljesen alaptalanul) sötétnek is nevezett középkort leginkább ez a „hátramenet” jellemezte. Mégpedig hihetetlenül hosszú ideig, közel egy évezredig. A saját korához képest kifejezetten felvilágosult Arisztotelész és *Plinius* után közel 1800 évvel a természettudományos munkák leginkább a valóságos hiedelmek, dogmák gyűjteményei voltak.

Ezek minimális változtatással, még kevesebb kritikával vették át a korábbi hasonló művek „tudományát”. Jóval nagyobb teret kaptak bennük a különböző rendű és rangú, szárnyas, szárnyatlan képzeletbeli szörnyek, mint a valóságos teremtmények. Persze az is igaz, hogy ez idő tájt eléggé kockázatos volt túlzottan haladónak lenni. Merthogy valószínűleg nem egy zseniális gondolat szállt el a máglyák füstjével együtt...

Azt is meg kell jegyezni (tetszik, vagy sem), hogy Magyarország a középkorban és az újkor elején nemigen járt élen a természettudományok művelésében. Ennek persze megvan a maga történelmi oka is. A tatár-ral, törökkel való hadakozás nyilván elterelte a figyelmet pl. a poszméhek mégoly érdekes viselkedéséről is, hogy az egyház tudományt korlátozó hatásairól ne is beszéljünk.

Miskolczi Gáspár 1702-ben megjelent, *Egy jeles vadkert* című könyvét (ami tulajdonképpen *Wolfgang Franz* német teológus munkájának kiegészített fordítása) az első magyar nyelvű állattani műnek nevezhetjük. Ennek lapjain is jóval több tévhit, valószínű és filozófiai jellegű (gyakran nehezen követhető) elmélkedés jelenik meg, mint állatokkal kapcsolatos tényleges ismeret. Akkor, amikor

alig három évtizeddel később a svéd

Carl von Linné *Systema Naturae* (1735) című munkájában már az élővilág rendszerezésének olyan alapját fekteti le, amit kevés változtatással a mai napig is használunk. Rengeteg növény- és állatfajnak ma is az az elfogadott tudományos neve, amit Linné eredetileg adott neki. Persze azért *Miskolczi Gáspár*nak is vannak elvülhetetlen érdemei. Bár sokat kritika nélkül átvesz, számos harsogó badarságot cáfol is. Így például tiszta vizet önt a pohárba a menyét „szaporodásbiológiáját” illetően is, kijelentve, hogy „Nem igaz értelem, hogy a menyét a füleiről terhesednék meg és a szájáról fiadzanék”. Fontos információ ez, vessük jól az eszünkbe!

Hangay György külön érdeme, hogy a rengeteg tény és információ felkínálásán túl az elmúlt korok nagy tudósait nem

